

Sprawozdanie z Międzyuczelnianego Seminarium Naukowego: *Działania profilaktyczno-wychowawcze w zróżnicowanych środowiskach*

PRZEGŁĄD KRYTYCZNY
2024 / 6(2): 85–92
ISSN: 2657–8964
DOI: 10.14746/pk.2024.6.2.5

Piotr Więclawski¹, Anna Łukasiak², & Martyna Haraburda³

¹ Uniwersytetu w Białymstoku, Wydziału Nauk o Edukacji, Katedra Pedagogiki Specjalnej i Działań Twórczych, Zakład Twórczej Resocjalizacji, ul. Świerkowa 20, 15-328 Białystok. ORCID: 0000-0002-4612-8312, Email: p.wieclawski@uwb.edu.pl

² Uniwersytetu w Białymstoku, Wydziału Nauk o Edukacji, Katedra Pedagogiki Specjalnej i Działań Twórczych, Zakład Twórczej Resocjalizacji, ul. Świerkowa 20, 15-328 Białystok. ORCID: 0000-0002-0978-5719, Email: a.lukasiak@uwb.edu.pl

³ Uniwersytetu w Białymstoku, Wydziału Nauk o Edukacji, ul. Świerkowa 20, 15-328 Białystok. ORCID: 0009-0001-1516-592X, Email: mh83760@student.uwb.edu.pl

STRESZCZENIE: Artykuł opisuje Międzyuczelniane Seminarium Naukowe Wydziału Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku oraz Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Tekst przyjmuje charakter sprawozdawczy. Dokonano opisu zorganizowanego wydarzenia: główny cel wydarzenia, przebieg spotkania, wnioski na przyszłość. Zwrócono uwagę na potrzebę nawiązywania współpracy międzyakademickiej w zakresie działań profilaktyczno-wychowawczych w zróżnicowanych środowiskach.

SŁOWA KLUCZOWE: profilaktyka, wychowanie, resocjalizacja, środowiska zróżnicowane kulturowo, współpraca międzyuczelniana, seminarium

W dniu 21 października 2024 roku na Wydziale Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku (WNoE) odbyło się Międzyuczelniane Seminarium Naukowe: *Działania profilaktyczno-wychowawcze w zróżnicowanych środowiskach*. Głównym organizatorem był WNoE reprezentowany przez kadrę nauczycielską Zakładu Twórczej Resocjalizacji oraz Zakładu Studiów Międzykulturowych i Regionalnych przy współpracy z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW).

Uniwersytet w Białymstoku (UwB) został utworzony w 1997 roku jako samodzielna uczelnia, wywodząca się z białostockiej filii Uniwersytetu Warszawskiego, która działała od 1968 roku. Początkowo funkcjonująca jako Wyższa Szkoła Nauczycielska, filia

Uniwersytetu Warszawskiego odegrała kluczową rolę w rozwoju wyższego szkolnictwa w północno-wschodniej Polsce, zapewniając kształcenie na poziomie uniwersyteckim w wielu dyscyplinach. Obecnie UwB jest największą uczelnią w regionie, z dziewięcioma wydziałami, w tym jednym zagranicznym—w Wilnie.

Głównym celem seminarium było stworzenie możliwości do wymiany doświadczeń między przedstawicielami (studentami i nauczycielami akademickimi) z dwóch ośrodków naukowych, a także stworzenie przestrzeni do dyskusji nad profilaktyką, działaniami wychowawczymi, resocjalizacyjnymi oraz praktycznymi doświadczeniami w pracy z dziećmi i młodzieżą w zróżnicowanych kulturowo środowiskach. Wybór Uniwersytetu w Białymstoku jako miejsca organizacji seminarium nie był przypadkowy, ponieważ odwołuje się do wcześniejszej współpracy między pracownikami obu uczelni oraz do bogatego dorobku tego ośrodka w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej.

Szczególnym miejscem w Polsce, gdzie problematyka ta nabiera szczególnego znaczenia, jest Podlasie, które charakteryzuje się wyjątkowym bogactwem kulturowym i etnicznym. Na obszarze regionu współistnieją od pokoleń różnorodne grupy etniczne i wyznaniowe, w tym mniejszości takie jak: białoruska, ukraińska, litewska, tatarska, romska, gruzińska. Białystok, z uwagi na swoje specyficzne położenie geograficzne na pograniczu polsko-białoruskim, jako miasto-reprezentant pogranicza, oferuje niepowtarzalną okazję do poznania i porównania doświadczeń studentów oraz lokalnych praktyków w kontekście pracy z dziećmi i młodzieżą z doświadczeniem migracji, z mniejszości etnicznych i kulturowych, przebywających w środowiskach wielojęzycznych i wielokulturowych. To środowisko stwarza wyjątkową przestrzeń do analizowania wyzwań tych dwóch unikalnych kontekstów społecznych—wielokulturowego Podlasia oraz metropolitalnej Warszawy.

Działania podjęte w I edycji Międzyuczelnianego Seminarium Naukowego WNoE-UW umożliwiły:

- (1) Zbliżenie środowisk akademickich obu wydziałów i umożliwienie wymiany doświadczeń oraz nawiązania nowych kontaktów naukowych i towarzyskich (**integracja akademicka**)
- (2) Zainicjowanie dalszej współpracy akademickiej – stworzenie platformy do dyskusji nad możliwymi wspólnymi projektami w zakresie dydaktyki i badań naukowych, z uwzględnieniem kontekstu edukacji oraz profilaktyki społecznej w zróżnicowanych środowiskach (**międzyuczelniana platforma dyskursu naukowego**)
- (3) Rozpoczęcie cyklu spotkań naukowych, badawczych oraz dydaktycznych—zainicjowanie cyklicznych planowanych wydarzeń międzyuczelnianych, których celem będzie systematyczna wymiana wiedzy i doświadczeń w zakresie pracy profilaktyczno-wychowawczej oraz rozwiązywania wyzwań w pracy z dziećmi, młodzieżą i ich rodzinami w zróżnicowanych środowiskach (**intensy-**

fikacja współpracy akademickiej)

Seminarium rozpoczęło się od oficjalnego powitania uczestników przez Prodziekana ds. Studenckich i Kształcenia dr. hab. Krzysztofa Sawickiego, prof. UwB oraz przedstawicieli kadry nauczycielskiej Uniwersytetu Warszawskiego, którzy zwrócili uwagę na potrzebę wznowienia współpracy akademickiej między Wydziałem Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku oraz Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Pan dr hab. Krzysztof Sawicki podkreślił, iż rozpoczęte seminarium jest nie tylko forum wymiany wiedzy i doświadczeń, ale przede wszystkim odnowieniem i zaciśnięciem współpracy akademickiej, która umożliwi zintensyfikowaną dyskusję teoretyczną oraz praktyczną nad współczesnymi wyzwaniami edukacyjnymi, wychowawczymi oraz społecznymi.

W kolejnej części seminarium, studenci obu ośrodków naukowych za pomocą prezentacji multimedialnej przedstawili swoją codzienność. Multimedialne prezentacje miały na celu przedstawienie działalności naukowej i dydaktycznej każdego wydziału, ich misji oraz osiągnięć, co miało również charakter integracyjny. Dzięki temu uczestnicy mieli okazję do poznania struktur organizacyjnych i tematyki badawczej obu ośrodków, co stworzyło grunt pod dalszą współpracę.

Po części powitalnej i integracyjnej kadra akademicka obu wydziałów uczestniczyła w spotkaniu roboczym, podczas którego omówiono potencjalne kierunki współpracy akademickiej, w tym wspólne projekty badawcze, naukowe, dydaktyczne oraz organizację seminariów i programów wymiany studenckiej. W spotkaniu wzięli udział:

1. Dziekan Wydziału Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku dr hab. Alicja Korzeniecka-Bondar, profesor Uniwersytetu w Białymstoku
2. Prodziekan ds. Studenckich i Kształcenia dr hab. Krzysztof Sawicki, profesor Uniwersytetu w Białymstoku
3. Prodziekan ds. Nauki i Umiejętności Uniwersytetu w Białymstoku dr hab. Marta Kowalczyk-Wałędziak, profesor Uniwersytetu w Białymstoku
4. Prodziekan ds. Promocji i Współpracy ze Środowiskiem Uniwersytetu w Białymstoku, dr Agata Butarewicz-Głowacka
5. Prodziekan ds. studenckich Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego dr Ewelina Zubala, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej UW
6. Dr Urszula Markowska-Manista, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej UW
7. Dr Hanna Tomaszewska-Pękała, adiunkt Katedry Polityki Oświaty i Społecznych Badań nad Edukacją UW

Studenci, z kolei, zostali podzieleni na pięć grup warsztatowych, z których każda analizowała przypadek dotyczący innego okresu rozwoju człowieka: przedszkolnego, wczesnoszkolnego, adolescencji, młodej dorosłości oraz senioralnego. Zadaniem każdej grupy było przeprowadzenie analizy studium przypadku oraz zaprojektowanie kom-

pleksowych działań profilaktyczno-wychowawczych odpowiednich dla danej grupy wiekowej, z uwzględnieniem kontekstu kulturowego oraz czynników środowiskowych, wychowawczych, psychologicznych i ekonomicznych. Studenci, opracowując projekty odwoływali się do standardów profilaktycznych opracowanych na podstawie literatury przedmiotu: Standardy profilaktyki, autorstwa Krzysztofa Ostaszewskiego (2016). Każda grupa otrzymała materiały szczegółowo opisujące sytuację życiową przypisanego przypadku. Uczestnicy zidentyfikowali kluczowe problemy, takie jak trudności w adaptacji społecznej, presja rówieśnicza i wpływ mediów społecznościowych. Wykorzystanie zróżnicowanych doświadczeń życiowych pozwoliło studentom na precyzyjne i twórcze podejście do realizacji zadań, a rezultaty seminarium ukazały efektywność tych działań.

Grupa I pracowała nad przypadkiem Kuby, przedszkolaka z dysfunkcyjnego środowiska, przejawiającego agresję wobec rówieśników i doświadczającego braku wsparcia emocjonalnego ze strony rodziny, w której obecne były także przemoc i uzależnienia. Studenci podeszli do zadania interdyscyplinarnie, proponując współpracę przedszkola z rodziną oraz wsparcie emocjonalne i behawioralne dla chłopca, a także edukację rodziców. W planie uwzględniono zaangażowanie specjalistów i podejście środowiskowe w celu przeciwdziałania przemocy i uzależnieniom.

Grupa II zajmowała się przypadkiem Zosi, dziewczynki w wieku szkolnym, która zmagła się z intensywnymi emocjami. Podejście grupy było podobne do działań grupy pierwszej—skoncentrowano się na rozwijaniu potencjału Zosi, aby mogła w sposób nie-destrukcyjny zaspokajać swoje potrzeby emocjonalne i społeczne. W kluczowych działaniach wspierających uwzględniono indywidualne potrzeby Zosi, a dobór odpowiednich zadań miał na celu rozwój jej umiejętności społecznych.

Grupa III opracowywała przypadek Tomka, nastolatka z problemem uzależnienia, który nasilał się przez wpływ Internetu i łatwy dostęp do substancji uzależniających. Studenci zaproponowali konsultacje u specjalistów oraz aktywności sportowe, takie jak piłka nożna, jako formę wyrażania emocji, rozładowania napięcia i odwrócenia uwagi od destrukcyjnych zachowań. Wprowadzono również ideę wzorca do naśladowania, co w okresie dojrzewania może kształtować charakter, rozwijać ambicje i inspirować do konstruktywnego działania. To podejście miało na celu pomóc Tomkowi w znalezieniu pozytywnego kierunku w życiu.

Grupa IV analizowała przypadek Ani, przeżywającej trudności okresu wczesnej dorosłości, pełnego wyzwań psychologicznych i konieczności podejmowania decyzji o kluczowym znaczeniu. Studenci, którzy sami byli w podobnym wieku, okazali Ani wsparcie, przyjmując holistyczne podejście. Skoncentrowali się na wzmocnieniu zdrowych relacji i rozwijaniu pozytywnych nawyków, aby pomóc jej osiągnąć życiową równowagę i stabilność. Dojrzałe podejście grupy umożliwiło sformułowanie działań profilaktycznych, które mogłyby wywrzeć pozytywny wpływ na życie Ani.

Grupa V zajmowała się przypadkiem Marii, 70-letniej seniorki zmagającej się z izolacją

społeczną oraz depresją. Studenci podeszli do tego wyzwania z dużą empatią, skupiając się na profilaktyce społecznej i psychofizycznej. Zorganizowanie spotkań w domu seniora i warsztatów tematycznych miało na celu zwiększenie aktywności społecznej Marii, co mogłoby przełożyć się na poprawę jej samopoczucia, wzmocnienie poczucia przynależności oraz większą otwartość na nowe relacje.

Kolejnym etapem seminarium było omówienie wyników pracy warsztatowej. Grupy studenckie zaprezentowały swoje analizy i projekty profilaktyczne, co umożliwiło dyskusję nad specyfiką i efektywnością działań profilaktyczno-wychowawczych dla różnych grup wiekowych. Wymiana refleksji i doświadczeń pozwoliła na zidentyfikowanie wyzwań, jakie niosą ze sobą działania profilaktyczne w zróżnicowanych środowiskach. Praca warsztatowa przyjęła interdyscyplinarny charakter. Studenci uczestniczący w seminarium reprezentowali zróżnicowane kierunki studiów nauk społecznych, tj. pedagogiki resocjalizacyjnej, pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, pedagogiki specjalnej, twórczej resocjalizacji z arteterapią oraz pomocy społeczno-wychowawczej dziecku i rodzinie. Studenci wykazali się profesjonalizmem i wysokim poziomem zaangażowania, prezentując interdyscyplinarne, holistyczne podejście do każdego z problemowych przypadków. Uczestnicy podeszli do każdego przypadku z wrażliwością i świadomością współczesnych problemów społecznych, proponując długoterminowe i skuteczne działania.

Na zakończenie seminarium zorganizowano wizyty studyjne w dwóch instytucjach działających na terenie miasta Białystok: Ośrodku „Nasz Dom”, należącym do Stowarzyszenia Pomocy Rodzinie „Droga” oraz Zakładu Poprawczego w Białymstoku. Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „DROGA” (2024) jest organizacją wspierającą dzieci i dorosłych zagrożonych wykluczeniem. Misją stowarzyszenia jest zarówno pomoc materialna, jak i wzmacnianie samodzielności i wiary podopiecznych we własny potencjał. Ważnym ośrodkiem Stowarzyszenia jest „Nasz Dom”—Ośrodek Wspierania Dziecka i Rodziny, w którym prowadzona jest intensywna praca z rodzinami wieloproblemowymi w celu przywrócenia ich funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Ośrodek dysponuje 80 miejscami dla dzieci w wieku od 1 roku do 18 lat oraz ich rodziców. Placówka zapewnia, że aż 76% podopiecznych usamodzielnia się po zakończeniu pobytu (Stowarzyszenie Droga).

Oprócz „Naszego Domu”, Stowarzyszenie prowadzi także Ośrodek Profilaktyki i Terapii „ETAP”, gdzie pomoc otrzymuje rocznie około 10 000 młodych osób z problemami uzależnień. Ponadto, w ramach działalności Stowarzyszenia funkcjonują również Centrum Darów oraz Punkt Przedszkolny „ANIOŁKOWO” dla dzieci wychowywanych przez samotnych rodziców. Działania Stowarzyszenia „DROGA” odgrywają istotną rolę w integracji i wsparciu społeczności lokalnej Białegostoku i regionu.

Zakład Poprawczy w Białymstoku funkcjonuje jako placówka o charakterze półotwartym. Na poziomie makro kluczowym obszarem działalności Zakładu jest system wychowawczy, ukierunkowany na proces resocjalizacji, terapię uzależnień oraz działania rewa-

lidacyjne. Placówka od wielu lat ściśle współpracuje z kadrą i studentami Uniwersytetu w Białymstoku. Jednym z wielu efektów tej współpracy była monografia wieloautorska pt. „Zakład Poprawczy w Białymstoku w systemie resocjalizacji z perspektywy zespołowych badań terenowych”, pod redakcją Krzysztofa Sawickiego (Uniwersytet w Białymstoku) i Urszuli Markowskiej-Manisty (Uniwersytet Warszawski) (Sawicki & Markowska-Manista, 2022).

Wydana w 2022 roku przez wydawnictwo Temida 2, monografia szczegółowo omawia funkcjonowanie tej instytucji, analizując aspekty resocjalizacji oraz terapii młodzieży przebywającej w ośrodku. Publikacja opiera się na badaniach terenowych, przedstawiając między innymi organizację procesów terapeutycznych, rolę zespołów diagnostyczno-korekcyjnych oraz różne formy pracy grupowej i indywidualnej stosowane w zakładzie. Współpraca między redaktorami oraz studentami zaangażowanymi w badania terenowe stanowiła fundament obiecującej przyszłej współpracy między ośrodkami (Sawicki & Markowska-Manista, 2022).

Celem wizyt studentów oraz nauczycieli w placówkach było umożliwienie uczestnikom zapoznania się z praktyką pedagogiczną w instytucjach działających na rzecz dzieci i młodzieży ze zróżnicowanych środowisk kulturowych. Wizyty te pozwoliły odwiedzającym lepiej zrozumieć specyfikę pracy wychowawczej i resocjalizacyjnej oraz poznać metody i wyzwania związane z pracą w placówkach o różnym profilu wsparcia.

W tym samym czasie, na Wydziale Nauk o Edukacji UwB odbyło się spotkanie doktorantów Szkoły Doktorskiej UwB w dyscyplinie pedagogika z Panią dr Urszulą Markowską-Manistą, która podzieliła się swoimi doświadczeniami badań partycypacyjnych oraz dylematami postępowania etycznego wobec osób badanych, ale także wobec samego siebie jako badacza.

WNIOSKI I PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ

Międzyuczelniane Seminarium Naukowe pt. „Działania profilaktyczno-wychowawcze w zróżnicowanych środowiskach” stanowiło ważny krok w kierunku integracji i współpracy obu ośrodków naukowych, umożliwiając zarówno wymianę wiedzy teoretycznej, jak i praktycznej. Dzięki specyficznej lokalizacji Białegostoku oraz unikalnym doświadczeniom tamtejszego środowiska akademickiego i praktycznego, seminarium stworzyło niepowtarzalną przestrzeń dla studentów i pracowników naukowych do rozwijania kompetencji i wiedzy w pracy z dziećmi i młodzieżą z doświadczeniem migracji oraz z mniejszości etnicznych i kulturowych, zamieszkujących wielojęzyczne i wielokulturowe środowiska. W wydarzeniu udział wzięło łącznie 36 osób. Narzędziem ewaluacyjnym seminarium była ankieta online, która została udostępniona uczestnikom po zakończeniu wydarzenia. Uczestnicy w łatwy sposób mogli dokonać oceny i podsumowania wydarzenia, przyjmując własny punkt widzenia, skonfrontować się z oczekiwaniami itp. Ankieta ewaluacyjna umożliwiła organizatorom zgromadzenie niezbędnych informacji,

które pozwolą na udoskonalenie kolejnych planowanych wydarzeń.

Organizatorzy wyrazili zainteresowanie kontynuacją podobnych inicjatyw w kolejnych latach, co stanowić będzie fundament dla dalszej współpracy naukowej, dydaktycznej oraz działań mających na celu rozwijanie praktyki profilaktyczno-wychowawczej w kontekście wielokulturowym. Efektem tej współpracy będzie wzajemne wzbogacanie obu ośrodków w zakresie badań i dydaktyki, kluczowych dla zróżnicowanych społecznie i kulturowo regionów, które reprezentują.

LITERATURA

Ostaszewski, K. (2016). *Standardy profilaktyki. I wydanie*. Warszawa: Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

Sawicki, K. & Markowska-Manista, U (red.), (2022). *Zakład Poprawczy w Białymstoku w systemie resocjalizacji z perspektywy zespołowych badań terenowych*. Białystok: TEMIDA 2.

Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „DROGA” (2024). Dostępne na <https://stowarzyszenie.niedroga.pl/o-nas/>

Report from the inter-university scientific seminar: Preventive and Educational Activities in Diverse Environments

ABSTRACT: The article describes the inter-university scientific seminar organised by the Faculty of Education Sciences at the University of Białystok and the Faculty of Pedagogy at the University of Warsaw. The text takes on a reporting character. It presents a description of the organised event: its main purpose, the course of the meeting, and conclusions for the future. Attention is drawn to the need for establishing inter-university cooperation in the field of preventive and educational activities in diverse environments.

KEYWORDS: prevention, education, rehabilitation, culturally diverse environments, inter-university cooperation, seminar

